

BRITKO O BRITKOSTI

(Ivan Marković, *O britkosti. Filološko paljetkovanje po 2017.*,
<https://stilistika.org/ivan-markovic-o-britkosti>)

Da bi se od paljetaka ideja izrečenih u kroatističkim kabinetskim razgovorima i na znanstvenim kolokvijima stvorio poveći ogled o britkosti i još mnogo više od toga, filologu je Ivanu Markoviću trebalo manje od godine dana. Da se iz percepcije jezikoslovnih laika i prosječnih hrvatskih čitatelja tiskovina izbaci površno i pogrešno iščitavanje povijesti, povijesnih spisa i jezičnih predložaka – zasigurno treba i trebat će mnogo više.

Marković u uvodnim napomenama ogleda „O britkosti” ističe da temu za kolokvij *Jezik in fabula*, održan u veljači 2018. u organizaciji Katedre za stilistiku Odsjeka za kroatistiku zagrebačkoga Filozofskog fakulteta, nije trebao tražiti – ona je

pronašla njega. Prvo ju je zakuhala Katedra za stilistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu svojom anketom o korištenju pravopisnih priručnika pri pisanju književnih tekstova, objavljenom u zborniku *Jezik in fabula: Pisci o jeziku*, potom su je potpirili pisci Boris Dežulović i Miljenko Jergović. Njihova su promišljanja o jezičnim normama, priručnicima, uzorima i razorima, uz generalizaciju koja je obuhvatila velike igrače koje se generalizirati ne da – Anića, Kukuljevića i Šuleka – rezultirala zanimljivim, iskrenim i filološki relevantnim ogledom.

U trima središnjim dijelovima rada Marković analizira lik i djelo Vladimira Anića, Ivana Kukuljevića Sakcinskoga i Bogoslava Šuleka,

polemizirajući pritom s gorespomenutim kolumnistima (s Dežulovićem o ortografiji, refleksu jata i dosljednoj upotrebi izvora, s Jergovićem o neologizmima i tvorbi riječi u hrvatskome jeziku), ali i jezikoslovcima koji duže od stoljeća nekritički pristupaju dostupnoj jezičnoj građi. Posebno je zanimljivo i ono što iščitavamo između redaka analize opusa triju autora – Marković primjećuje da Dežulović i Jergović smatraju da jezikotvorac mora biti jezični genij, ako je moguće i narodni genij, ako je moguće i lišen stege formalne jezične naobrazbe koja tobože koči razvoj razigrana spisateljskog genija. Pritom se spisateljski razigrano služi ironijom.

Odnarodeni jezikoslovci – opet, bit će – od narodnoga su genija operirani, ili su prirodno za nj zakinuti ili im se pri upisu fakulteta odstranjuje. Ako se ipak nekako provuku, imamo za njih Šimićev pucanj u mozak iz 1918. s rikošetom od 100 godina (2018: 73).

Vjerujem da se naslovi poglavlja knjige (*Tko nam je Vladimir Anić*, *Tko nam je Ivan Kukuljević Sakcinski* i *Tko nam je Boguslav Šulek*) ne bi trebali shvatiti kao stilistička igrarija ili retoričko pitanje. Naizgled nepovezan trojac u ovome ogledu služi kao sjajna ilustracija nemara za vla-

stiti jezik – koliko znamo o jezikoslovnoj ostavštini, kakvim izvorima vjerujemo i na kakvim spoznajama temeljimo svoje jezične stavove i kritike – pitanja su koja se nameću tijekom čitanja. I u uvodnim napomenama i u zaključku ističe da je to ujedno i (samo)kritika, poticaj filolozima na pomno iščitavanje izvornika te na zdravu dozu znatiželje i opreza pri preuzimanju tuđih podataka.

U prvome poglavlju *Tko nam je Vladimir Anić* Marković komentira Dežulovićeve odgovore u anketi¹ Katedre za stilistiku te dekonstruira nekoliko ozbiljnih jezičnih i nejezičnih proklizavanja u prazno. Na pitanje o korištenju jezičnih priručnika pri pisanju Dežulović odgovara da često koristi rječnik, „jasno, Anićev”, a pravopise i priručnike nikad jer hrvatski pravopisci najstrože zabranjuju jezičnu igru i pretvaraju Hrvate u narod koji se boji svoga jezika. Marković dobrohotno spominje da Anić nije jedini pisac hrvatskoga/hrvatskih rječnika, a da je ujedno i autor pravopisnog priručnika, što ga po Dežuloviću *de facto* diskvalificira. Nadalje uz nekoliko nehinjenih komplimenata Dežulovićevu stilu i pismenosti dobro primjećuje da ga priručnici očito nisu zaobišli tijekom školovanja, kao ni da

¹ <http://stilistika.org/jezik-in-fabula-pisci-o-jezi-ku-i-stilu/pisci/315-dezulovic-boris>, pregled 21. IX. 2018.

još nije pronađen jezični priručnik koji se bavi jezičnom igrom, kamoli njezinom zabranom.

Drugo poglavlje nosi naslov *Tko nam je Ivan Kukuljević Sakcinski*, a upravo je ono iznjedrilo najkorisniji dio Markovićeve ogleada – prijepis Kukuljevićevih autografa, pet pisama i dvaju govora, poštujući njegovu grafiju, pa čak i pogreške, s korisnim komentarima na mjestima koja su osobito zanimljiva ili teže razumljiva. Marković se ovaj put nadovezao na Dežulovićev tekst „Živeo hrvatski jezik!”² objavljen na portalu Novosti, u kojemu je potonji istaknuo (pretpostavio, pojednostavio, bocnuo?) da je Kukuljevićev prvi hrvatski govor u Saboru zapravo srpska ekavica za kojom, nastavlja Dežulović, hrvatski jezični žandari i izbacivači paranoično tragaju. Nevolja je u tomu, ističe Marković, što nitko ne zna otkud je transkript koji je Dežulović čitao izvučen, a iz transkripata autora ovoga ogleada i prosječnomu bi čitatelju bilo jasno da je Kukuljević miješao ijekavštinu i ekavštinu, što se jednostavno dade objasniti njegovim kajkavskim podrijetlom, a još više željom da službeni jezik bude štokavski, kao i živućim primjerima miješanja dijalekta i standarda. Tako se još jednom dogo-

dilo da je lov na refleks jata postao lov na političke i jezične neistomišljenike. Marković međutim svoje zaključke ne temelji na ideološkom dojmu nego na jezičnoj analizi pa u ostatku poglavlja razlaže i oprimjeruje sva važna grafijska pitanja (pisanje rogatoga e, slogotvornoga r, glasa đ...) koja su se nametnula u Kukuljevićevim zapisima.

Treće poglavlje *Tko nam je Bogoslav Šulek* polemički je osvrtno na Jergovićevu primjedbu o „hotelu za gume” i nedostatnoj rječotvornoj genijalnosti hrvatskih jezikoslovaca u tekstu „Preporod hrvatskoga jezika u hotelu za gume”³ objavljenom 5. XII. 2017. u Jutarnjem listu. Hotel za gume Jergovića je naljutio kao entitet jezične stvarnosti za koji krivo pretpostavlja da ne postoji u drugim jezicima te da jezik stvaraju „pjesnici i obrtnici s periferije”, a Marković odgovara činjeničnim stanjem koje je zatekao na internetskoj tražilici i *Hrvatskom mrežnom korpusu*.

Dovoljno je u *Google* upisati njemačko *Reifenhotel*, *Räderhotel* ili englesko *tyre hotel*, odmah je jasno da takvo što u drugim jezicima – postoji. I ne treba baš biti anonimni genij eda bi se shvatilo da će prije biti da je hotel za gume prevedenica s nekog od tih jezika, pa ako je „isklesana iz stijene jezika”, to će

² <https://www.portalnovosti.com/ziveo-hrvatski-jezik>, pregled 20. IX. 2018.

³ <https://www.jutarnji.hr/komentari/preporod-hrvatskog-jezika-u-hotelu-za-gume/6811431/>, pregled 20. IX. 2018.

onda prije biti njemački ili engleski i njihovo rudno-leksičko blago [...] (2018: 61).

Za velike je Hrvate, tko god oni bili, Jergović zaključio da mrze hrvatski jezik jer se premalo razlikuje od srpskoga, a Šuleka se dosjetio koji je podijelio u tri kategorije: „uspjele”, „budalaste” i „idiotske”. Marković, opet, zdravoseljački kako to samo filolozi znaju, navodi Jagićeve i Ivekovićeve jezične impresije i povijesne činjenice o Šuleku, zajedno s primjerima za koje Jergovićevom logikom nema mjesta u hrvatskome jeziku.

Perilica je Jergoviću „kriva riječ” jer ne znamo peru li se njome gaće, guzice, pločice ili automobili. Ona je i *ručnik* kriva riječ jer ne znamo brišu li se njime ruke, guzice, pločice ili automobili, i kako to da se ručnikom uopće išta briše. I *tenisice* su kriva riječ jer ne znamo jesu li za tenis, za nogomet ili za štihanje vrta (2018: 68).

Marković je pokazao da je analiza jezičnosti osobitosti Anića, Kukuljevića i Šuleka mnogo teža, obuhvatnija i „znanstvenija” rabota od britkih, ali baš u spomenutim slučajevima plitkih kolumna kojima je zajednički cilj ovaj put ispao lov na lovce na srbizme, uza sve poštovanje koje i sam autor nedvojbeno pokazuje prema stilu spomenutih pisaca. Oni i Marković i tema ogleđa „našli su se” baš zbog zajedničke osobine

– britkosti, samo što je Markovićev pristup jezičnim temama radikalno drugačiji – potkrijepljen pravopisnim priručnicima, povijesnim izvorima i pomnim filološkim čitanjem dostupnih materijala.

Sve što smo željeli reći jest to da u obrazlaganju svojega mišljenja navedeni pisci – imenom i prezimenom, ne uopćeno pisci – nerijetko proturječe sami sebi, nepodnošljivo generaliziraju, demonstriraju tanašnu lingvističku i filološku upućenost, istodobno rado upoprijeko prosuđujući tuđe jezično znanje i tuđi jezikoslovni rad strogim atributima, najzad služe se neprihvatljivim neprovjerenim vrelima. A sve to iz uzvišene pozicije kolumnista ili pisca jer iz nekog razloga pisci o jeziku imaju što reći. I to se onda čita, citira, smatra relevantnim, to onda formira javno mnijenje. Jer ipak su oni pisci, jer i Borges je pisac. Kao što i nogometaši imaju što reći o nogometu, a redovito su nam simpatičniji i draži dok ga samo igraju (Marković 2018: 73).

Markovićev ogleđ „O britkosti” nije obračun s neistomišljenicima u kojemu jezični genij(a-lac) udara protivnika ispod pojasa. Njegov je pristup argumentirana kritika svih koji na raspolaganju imaju medijski prostor i snažan autorski glas, koji bi o jeziku mogli reći nešto zanimljivo i korisno, a taj prostor i glas koriste s „bodljama uperenima ukrivo” (2018: 11). U vremenu kada se Aniće, Sackinski i Šulek ne mogu

sami obraniti od neosnovanih Dežulovićevih i Jergovićevih napada, Marković ne nastupa kao nesuvisli apologet filologije, nego nudi svoja čitanja prividno zaraćenih strana i ukazuje na važnost odgovornosti za javno izgovorene riječi koje izgledaju kao dogme i prosječna čitatelja navode na krivi trag, a ne na želju za istraživanjem i utvrđivanjem činje-

nica. Marković nam ovim radom u nasljedstvo ostavlja odličnu analizu Kukuljevićevih autografa, lijep primjer znanstvenopolemičkog diskursa i potvrdu izreke koja kaže da jezik nema kosti, ali može ubosti – u njegovu primjeru bitko i svrshodno za sve filologe kojima će ogled doći u ruke.

Magdalena Mrčela